

POSSEIBLE: FELSEFE DERGİSİ

Cilt 10 / Sayı 2 / Aralık 2021

ISSN: 2147-1622

Kitap İncelemesi:

Slavoj Žižek, *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost*

Samet Çağlar Yılmaz

Ankara Üniversitesi

sametcaglar@hotmail.com.tr

ORCID: 0000-0002-5510-9391

Makale Bilgileri:

Yılmaz, Samet Çağlar. 2021. Kitap İncelemesi: Slavoj Žižek, *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost*. *Posseible: Felsefe Dergisi* 10, no. 2: 174-77.

Kategori: Kitap İncelemesi / Gönderildiği Tarih: 18.08.2021

Kabul Edildiği Tarih: 20.11.2021 / Yayınlandığı Tarih: 27.12.2021

POSSEIBLE: JOURNAL OF PHILOSOPHY

Volume 10 / Issue 2 / December 2021

ISSN: 2147-1622

Book Review:

Slavoj Žižek, *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost*

Samet Çağlar Yılmaz

Ankara University

sametcaglar@hotmail.com.tr

ORCID: 0000-0002-5510-9391

Article Information Tag:

Yılmaz, Samet Çağlar. 2021. Review of *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost*, by Slavoj Žižek. *Posseible: Felsefe Dergisi* 10, no. 2: 174-77.

Category: Book Review / Date Submitted: 18.08.2021

Date Accepted: 20.11.2021 / Date Published: 27.12.2021

Slavoj Žižek, *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost*, New York ve Londra: OR Books, 2021, 208 sayfa, ISBN 9781509549078

Samet Çağlar Yılmaz

Yıllardır ideolojinin görünmez yüzünün yarattığı politik şiddet üzerine düşünen Žižek'in (Žižek 1996, 15-32) benzer biçimde görünmez bir düşmana karşı verdiğimiz pandemi savaşına tepkisiz kalması düşünülemezdi. Büyük ilgiyle karşılanan *Pandemic! COVID-19 Shakes the World* kitabını salgının oldukça erken dönemlerinde sayılabilecek 24 Mart 2020 tarihinde yayımlanmış olan filozof konuya ilişkin görüşlerini *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost* kitabıyla birlikte genişletmekte. Günümüz felsefesinin en üretken isimlerinden biri olan Žižek ilk kitabının okuyucuda bırakmış olduğu bitmemişlik hissini bu kitapla birlikte şu an için sonlandırıyor.

Pandemi dönemi boyunca felsefenin farklı isimler dolayımında kendisine doğru sık sık yönelttiği bakışa Žižek bir ayna tutma girişiminde bulunarak kitabına başlıyor. Kitabın giriş bölümünde ele alındığı üzere mevcut kriz hepimizi farklı felsefi pozisyonlarda konum almaya itmekte. Maske takmayı reddediyor ya da devlet mekanizmasının almış olduğu her türden tedbiri yerli yerine getiriyorsak; -bu belli bir felsefi duruşun göstergesi olduğundan- mevcut krizle başa çıkarken "hepimiz birer felsefeci olmak zorundayız" (Žižek 2021, 5). Filozofun felsefenin gerekliliğine dair getirmiş olduğu bu varoluşçu yorum; bir önceki kitabında dikkat çekmiş olduğu, kriz sebebiyle sıradan insanın düşünmeye başlayacağı yönündeki olumlu öngörüsüyle (Žižek 2020, 59) tezat bir görüntü oluşturuyor. Žižek süreçle birlikte sıradan insandan beklediğini bulamamış olacak ki ikinci kitapta felsefenin gerekliliği vurgusunda bulunma ihtiyacı görmüş.

Çok yönlü tarafını eserlerine yansıtmaktan çekinmeyen filozof bu kitabında da birçok farklı konuya değinmekte. Teknolojik tekillik, Trump, Neurolink, Twitter dezenformasyonları, Black Lives Matter hareketleri ya da pandeminin seks oyuncağı satışlarını patlatmış olması Žižek'in konu edindiği meselelerden yalnızca birkaçını oluşturuyor. Başka mecralarda da sık sık karşıt duruşunu belirttiği *Kapitalist Barbarlık* kitabın bir nevi ana kötüsünü oluşturuyor olsa da cinsiyetçiliğe, ırkçılığa, popülizme, politik doğruculuğa ve günümüz itibarıyla geçmişte nahoş bir anı olarak kalmış olan Trump'a da sık sık taş atılmakta. Bolluğuna alışkın olduğumuz kitap ve film referansları bir yana filozof artık çıtayı öyle bir konuma yükseltmiş ki bilgisayar oyunlarından bile alıntılar (189) yakalamak mümkün. Ayrıca beyaz perdeye ilgisiyle bilinen Žižek'in günümüz dünyasına mükemmel biçimde uyduğunu düşündüğü bir sinema yapıtının ismi biz okurlarla paylaşılıyor (91). Kitabın bu çeşitliliği virüse dair gündelik yaşamımızda karşılaşmadığımız farklı perspektifleri bize ulaştırarak, eserin konu edindiği durumdan doğmuş olan boğucu havayı bertaraf etmekteki başarısını arttırıyor.

Pandemiyi konu edinen önceki eserinde aynı düzlem içerisinde fazlaca tekrara düşmüş olan meseleler bu kitapla birlikte yeni bir boyuta kavuşuyor. Komünizmin gerekliliğine yönelik kaleme alınmış propaganda kokan sert vurgular yerini

temellendirme çabasına bırakmış ve böylece okur açısından doyurucu bir anlam bütünlüğü ortaya konmuş. Žižek’le aynı siyasi görüşü paylaşmayan bir okuyucunun dahi hakkını vermek isteyeceği tarzdan argümanlar eserin dört bir köşesine saçılmış durumda. Üstünde durulmuş olan meseleler özenle seçilmiş ve kitabın sonunda kafanızda oluşan kavram haritası, Žižek’in önceki eserine kıyasla daha felsefi bir üslup geliştirdiğini gösteriyor. Kullanılan dil gitgide kavramsallaşarak sonuç bölümü diyebileceğimiz “Ek: Güç, Görünüm ve Müstehcenlik Üzerine Dört Düşünce” bölümünde zirveye varıyor ve yaşadığımız deneyimin bütünlüklü bir fotoğrafını bizlere ulaştırıyor.

Dünyanın müşkül durumunun ancak komünizmle aşılabileceğini belirtmiş olan yazar sivri ve sert dilini hiç kimseden sakınmıyor. Biden’ın Trump’ın karşısına aday olarak çıkarıldığı dönemde hiç mi hiç sevmediği Trump’a rağmen Biden’ı eleştirmekten (179) geri durmuyor. Dünya kamuoyundan büyük takdir gören genç aktivist Greta Thunberg ve Trump’ın bir başka rakibi olan Bernie Sanders’ın basın önünde eskisi kadar popüler olmamalarının nedenini mevcut duruma ayak uyduramamaları ve yeterince radikal olmamaları şeklinde yorumluyor (73). Hatta bir önceki kitabının ilk bölümünü “Artık Hepimiz Aynı Gemideyiz” olarak isimlendiren filozof, bu savına rağmen yeni kitabının daha ikinci sayfasında hepimizin aynı gemide olmadığını düşündüğünü açıklıyor. Filozof her ne kadar bir ada satın alma gücü olan insanları serinin ilk kitabında da ayrı bir yerde konumlandırmış olsa da (Žižek 2020, 44), artık adaletsizliğin daha da tabana indiğini düşündüğünü, tespitini yenilemesinden anlayabiliriz. Böylece Žižek gerektiğinde kendi ipliğini dahi pazara çıkarmaktan çekinmeyen bir düşünür olarak saygı uyandırıyor.

Felsefi kökenlerini büyük oranda Hegel, Marx ve Lacan’da bulan Žižek’in serinin ilk kitabında ağırlıklı olarak Marx ve Hegel’i misafir ettiğini söyleyebiliriz. Tarihteki ilerleme düşüncesi, komünizm ve sürekli dönüp dolaşıp tekrar aynı eksende paylaşmış olduğu fikirler; serinin ikinci kitabıyla birlikte yerini Lacan’a bırakıyor. Hatta öyle ki, içinde bulunduğumuz kriz anında gerekli gördüğünü açıkladığı felsefeyi tek başına yeterli görmüyor ve psikanalizi de felsefenin yanına konumlandırıyor (128). Kitabın belkemiğini oluşturduğunu söyleyebileceğimiz bu düşünce sebebiyle, Freud’un rüyaları ve Lacan’ın Büyük Öteki’si tekrar tekrar dönülen konular olarak göze çarpıyor. Sırtını büyük düşünülere yaslayarak binbir çeşit fikri kendi bakış açısında eritmiş olan filozofun Trump’tan kazanacakmışçasına bahsettiği uzun pasajlar ise kitabın en can sıkıcı noktasını oluşturuyor. Serinin ilk kitabında düşmüş olduğu en büyük hata Žižek’in ikinci kitabında da peşini bırakmamış. Olup bitenler henüz bitmiş değilken filozofun aşına olduğu Hegel -her seferinde olduğu gibi- bir kez daha kendini haklı çıkartıyor.

Filozofun ısrarla belirttiği yeni komünizm fikri bu kitapla birlikte daha belirgin bir hale gelmiş durumda. Ekonomik olarak tek bir merkezden yönetilen dünya devletleri birbirlerinin gıda ya da aşı gibi ihtiyaçlarına koşmalı. Ayrıca mevcut düzenin, yetkilileri bir tür evrensel temel gelir ve herkes için sağlık hizmeti gibi komünizmi andıran düzenlemelere zorlamasında (28) bir örüntü gören filozofa göre insanlar, pandemiyle birlikte farklı bir yeryüzünün mümkün olabileceğinin farkına varmak zorundadır. Öte yandan herkes için sağlık hizmeti ve evrensel temel gelir

salgından da önce kimi kapitalist ülkelerin gündemindeydi (BBC 2016). Düşünürün komünizme arka çıkma amacıyla göz ardı ettiği kimi ayrıntılar o denli büyük ki okuru bir filozofla değil de sıradan fakat ateşli bir partizanla tartışıyormuş gibi hissettiriyor. Öte yandan filozof, Musk'ın Neurolink projesinin son tahlilde dönüşeceği teknolojik tekilliğini düşleyebildiğimiz bugünlerde, farklı bir ekonomik modelle yönetilen dünyayı tahayyül edemiyor olduğumuz gerçeğini bir tokat gibi yüzümüze çarpıyor. Peter Sloterdijk'ten ödünç aldığı co-immunism kavramı (82) filozofa göre dünyanın şu anki en büyük ihtiyacı konumunda. Biz gerçeğin farkında olalım ya da olmayalım veya ismini ne koyarsak koyalım; “viral saldırılara karşı toplu olarak organize edilmiş bağışıklığa” muhtaç durumdayız.

Žižek'in okurun zihnini gıdıklamayı amaçlayan alaycılığı kitabın akıcılığına olumlu anlamda etki etmiş. Filozofun kimi düşüncelerini ifade ederken ciddi olup olmadığını ayırt etmenin güçlüğüne yaşamak işten bile değil. Buna sebep olanın ise düşünür tarafından ele alınan her konunun pandemi ciddiyetini taşımaması olarak görebiliriz. Toplumda yayılan müstehcenlik dalgasını Gwyneth Paltrow'un vajina kokulu mumları üzerinden aktardığı bölümde; tüketici haklarına atıfta bulunarak yöneltmiş olduğu “Müşteri ürünün gerçekten Paltrow'un vajinası gibi koktuğunu nereden biliyor? Bunu doğrulamanın bir yolu var mı?” (163) sorusu filozofun okuyucusunu şaşırttığı anlardan birisi olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak Žižek, *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost*'la popüler kültürden almış olduğu arkaplanı çeşitli düşünürlerin kuramlarıyla bir araya getirerek oldukça keyifli bir okuma deneyimi sunuyor. Aşı ve maske inkarcılarının, komplo teorisyenlerinin cirit attığı; her gün tonlarca yiyecek israf edilirken milyonlarca insanın açlık çektiği çivisi çıkmış bu dünyanın bir alternatifi olabileceğini bize başarılı biçimde aktarıyor. Anlatılan bu hikâyeye bize yer yer abartı gelse bile gözden kaçırmamız gereken gerçek şu ki bu bizim hikayemiz ve bu öyküde Žižek, içinde bulunduğumuz bedbaht durumun vicdanı olmayı başarmış olduğunu bizlere gösteriyor.

Kaynakça

- BBC. 2016. "Switzerland's voters reject basic income plan." Son Güncelleme: 5 Haziran 2016. <https://www.bbc.com/news/world-europe-36454060/>.
- Žižek, Slavoj. 2020. *Pandemic!: COVID-19 Shakes the World*. New York ve Londra: OR Books.
- Žižek, Slavoj. 2021. *Pandemic! 2: Chronicles of a Time Lost*. New York ve Londra: OR Books.